

NA IZLET K JAMAM OB IZVIRU ŠICE

Andrej Hudoklin, Jamarski klub VPB Novo mesto

Nad izvirom Šice pod vasjo Jama pri Dvoru si lahko ogledamo zanimiv jamski sestav, ki se kar s štirimi vhodi odpira v kanjonski steni nad izvirom. Na slikovit način predstavlja narava obiskovalcu preteklost nastanka podzemskega sistema in rečnega kanjona. Skupaj s poglobljanjem in vrezovanjem struge reke Krke ob prelomnici se je namreč postopno zniževal tudi nivo podzemskega toka Šice. Ta je iskal pot v globino ob dobro vidnih prečnih prelomih. Nedvomno so imeli svojevrsten vpliv pri nastajanju jamskih objektov tudi procesi dviganja ob tektonski prelomnici, ki so pospeševali zakrasevanje in bržkone vplivali tudi na nastanek stopnjevitih prehodov med etažami.

Ta odsek Krke ni vabljliv le za jamarje, ampak s svojo pestrostjo pritegne tudi ostale ljubitelje narave. Reke Krka je tu oblikovala visoko kanjonsko steno in enega svojih najvišjih lehnjakovih pragov. Padec reke je v preteklosti tu izkoriščala Javornikova žaga, nad njim pa Dularjev mlin. Na nasprotnem bregu je na rečni ravnici do konca prejšnjega stoletja delovala dvorska železarna, danes pa si je prostor agresivno podredila ribogojnica. Nekdanji gospodarski utrip kraja je zamrl. Na bregu Krke so vidni le še ostanki ambiciozno zasnovanih zgradb, ki danes nezadržno propadajo, reka pa še vedno buči z nezmanjšano silovitostjo prek lehnjakovih pragov in se umirja v globokem tolmunu pod njimi.

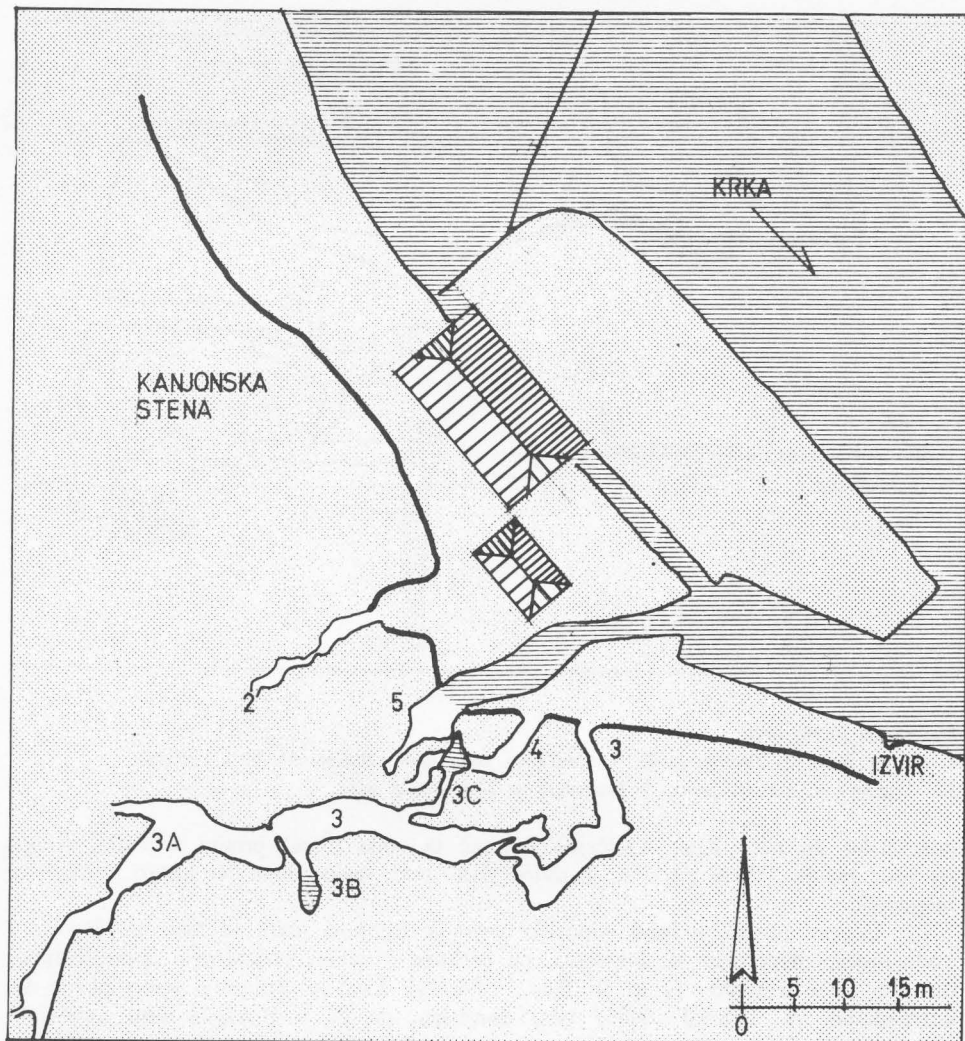
Prizor na Dvoru je kljub obilici naravnih znamenitosti grenko zrcalo naše bogate preteklosti in nemočne sedanjosti, ki se ni sposobna spoprijeti z reševanjem agonije, ki tu še vedno traja: kaotično stanje, zanemarjena in z raznovrstnimi odpadki onesnažena okolica, bohotenje nevzdrževane vegetacije in propadajoči objekti ob enkratnih naravnih danostih - kot biseri, ki so padli med svinje. Kljub vsemu pa prostor še ohranja svojo naravno podobo, ki mu je človek ne bo mogel nikoli izničiti. Delo človeških rok ni večno. Morda bi ta siloviti odsek Krke še največ pomenil človeku, če bi dali naravi tu prosto pot ter preprosto umaknili balast propadajočih zgradb iz obrečnega prostora, da bi ta lahko zadihal v vsej svoji elementarnosti.

O Šici

Krka teče prek Suhe krajine v globokem kanjonu, ki se je vrezal ob žužemberškem prelomu. Reka nima površinskih pritokov, pač pa jo napajajo izviri. Eden takšnih podzemeljskih pritokov je tudi Šica. Žal so jame kljub številnim izvirov ob Krki prava redkost. Poleg jam nad izvirom Šice poznamo le še kratek, a mogočen rov Rivčje jame in Krško jama pri izviru reke Krke.

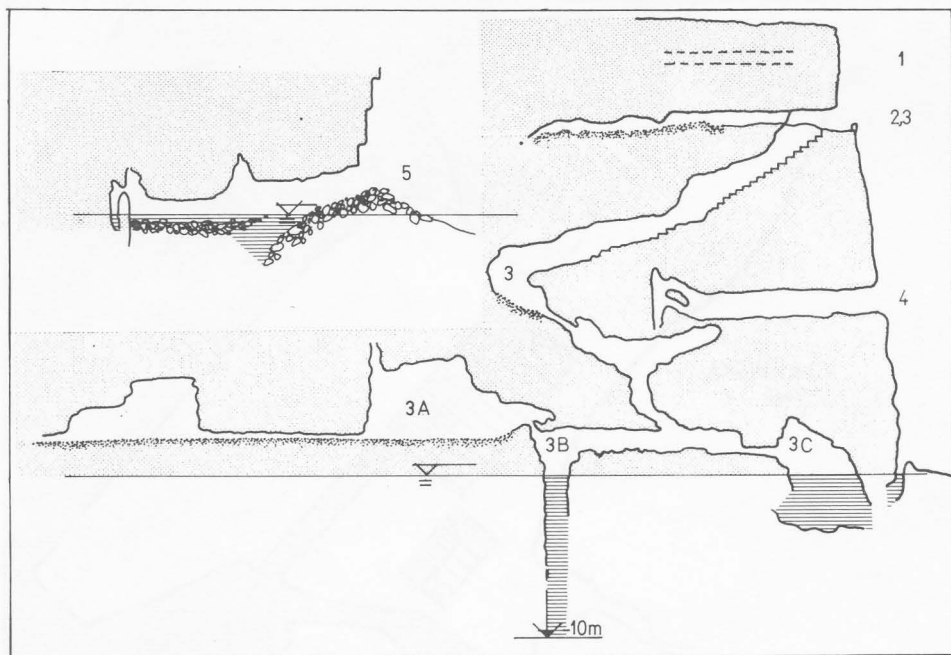
Šica prihaja na površje v izvirni jami ob vzožju petindvajset metrov visoke kanjonske stene za Javornikovo žago. To je pravzaprav bruhalnik, stalni izvir pa je nekaj deset metrov niže, skorajda v sami strugi Krke, kjer med gruščem izdanjata dva hladna studenca. Z dotokom Šice se lehnjak v reki Krki na tem odseku postopno preneha izločati.

Padavinsko zaledje oziroma prispevno območje izvira Šice še ni v celoti raziskano. Z barvanji je dokazano (Novak 1986), da se v izvir Šice na Dvoru steka del voda z osrednjega dela Ribniške kotline, ki napajajo bližnji Tominčev izvir. Nedvomno priteka v ta izvir tudi voda, ki prihaja ob visokih vodah na dan v Bobnovi jami, ki je dobra dva kilometra oddaljena od našega izvira. Vode iz Bobnove jame le ob izjemno visokih stanjih tečejo po hudourni strugi

Jame ob izviru Šice:

- 2. Zgornja jama
- 3. Črničкова jama (3A - Blatni rov, 2B - Vodnjak, 3C - jezero)
- 4. Srednja jama
- 5. Bruhalnik za Javornikovo žago

Shematični prerez stene:

1. Zasuta jama, 2. Zgornja jama, 3. Črničkova jama (3A - Blatni rov, 2B - Vodnjak, 3C - Jezero), 4. Srednja jama, 5. Bruhalnik za Javornikovo žago

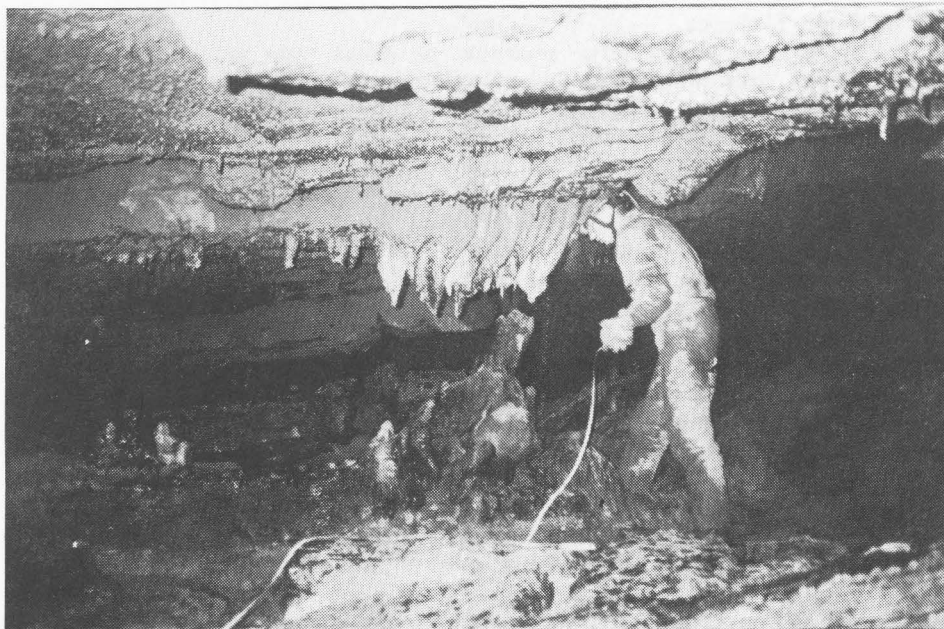
površinsko do reke Krke. Običajno namreč ta voda (Šica) ponira v fosilni strugi, za tem pa jo lahko sledimo v izviru Šice pod vasjo Jama, o kateri govori ta prispevek.

Čeprav povezava med vodo, ki izvira v Bobnovi jami, in Šico na Dvoru s podzemskim sledenjem ni dokazana, pa bržkone z veliko verjetnostjo lahko trdimo, da gre za isto vodo - to je Šico. Poreklo Šice iz Bobnove jame pa je še neraziskano. A. Lajovic (1986) tako domneva, da se v Bobnovi jami pojavljajo vode s hribovja vzhodno od Ambrusa, prav tako pa je ob raziskovanju Bobnove jame spomnil na zanimivo hipotezo o "vzporedni Krki".

O jamah

In sedaj v jame, ki jih je izdolbla Šica. Med njimi je najbolj znana Črničkova jama, v različnih nivojih pa so tu še Zgornja jama, Srednja jama in Bruhalnik za Javornikovo žago. Nekoliko niže, proti mostu, poznamo še nekaj manjših jam: Pucova jama, Auerspergova klet in manjše rove ob cestnem useku, ki dopolnjujejo splet rogov na tem odseku reke Krke. Jame kljub bližini vhodov med sabo niso povezane.

Jame ob izviru Šice so seveda prvi raziskali domačini - vsaj lažje dostopne vhodne dele. Tudi ime vasi (Jama) zgovorno izpričuje prisotnost in pomen jam v

Merjenje Spodnje dvorane

življenju kraja, saj vedo ljudje povedati, da so se v nevarnostih vanje pogosto zatekali. Prve dokumentirane jamarske raziskave so bile v jamarskem katastru zabeležene že leta 1928, ko je večji del sistema raziskal in zrisal odlični jamar Društva za raziskovanje jam iz Ljubljane Marjan Bukovec. Črničkova jama in Bruhalnik Šice za Javornikovo žago pa sta tako s katastrskima številcama 111 in 112 med starejšimi registriranimi objekti v tem delu Slovenije.

Izvir Šice s pripadajočimi jamami za raziskovalce očitno doslej nekako ni bil zanimiv. V katastru je le nekaj poročil o obiskih. Črničkovo jamo smo temeljiteje preiskali pred nekaj leti, ko smo odkrili njeno nadaljevanje (Blatni rov in jezero) ter Zgornjo jamo.

Črničkova jama je osrednja in najdaljša jama jamskega spleta podzemske Šice. Ime Črničkova jama ali tudi Rešetarjeva jama, kot jo imenujejo nakateri domačini, se navezuje na lastnika domačije, pod katero se jama odpira. Tako ve sedanji lastnik Ignac Špelko, po domače Rešetarjev Nace, povedati, da je bil njihov hišni prednik železarski "purger majster" Črniček, ki je preuredil vhodni del jame v hladilnico.

Vhod se odpira pod vrhom skalne stene, to je dvaindvajset metrov nad gladino Krke, jama pa se spusti vse do nivoja reke. Dolga je 164 metrov. Varen dostop do jame je mogoč čez dvorišče domačije Špelko, od koder je speljana steza po skalni polici do vhoda. Pred časom je lastnik samoiniciativno dostop do jame opremil z betonskimi stopnicami in delno tudi z ograjo, s čimer je naraven pristop uničen.

Ozek jamski vhod prehaja v erozijsko oblikovan rov. Po strmih stopnicah, ki jih je dal izdelati Črniček, se spustimo do večje razširitve rova. To je pravzaprav manjša dvorana v nivoju Srednje jame. Bogato je zasigana z raznovrstnim kapniškim okrasjem, ki je delno poškodovano, saj je v preteklosti ta

del služil kot hladilnica.

Od tu dalje je pot težja, predvsem pa blatna, zato je potrebna jamarska oprema. Čez ozke prehode se lahko prerineš v dolgo Spodnjo dvorano. To je dobrih petdeset metrov dolg prostoren rov, širok do osem metrov in do dva metra visok. Strop je uravnan, po dnu so večji kamniti bloki, kamenje in naplavljen droben pesek. Ilovice je tu malo, saj jo očitno sproti odplavlja voda, ki bruha iz sifonskega vodnjaka na koncu rova, ki je globok kar deset metrov, tako da sega globoko pod nivo Krke. Visoka voda, ki se dviga iz sifona, teče preko dvorane proti izviru, kamor je usmerjen tudi ožji rov, na koncu katerega je jezerce. S prostim potapljanjem smo ugotovili, da vanj prodira dnevna svetloba iz izvirnega sifona.

Pred vodnjakom se v stropu odpira ozek prehod v Blatni rov. To je šestdeset metrov dolg vodoraven rov. Oblikoval se je ob prelomih, ki so v stropu dobro vidni. V začetnem delu je večja dvorana, za tem pa se strop povsem zniža. Napredovanje je možno le s plazenjem po debelih plasteh ilovice. V končnem delu se strop ponovno nekoliko dvigne, rov pa se nato razcepi in zoži. Povsem je zalit s suho in trdo ilovico, ki jo je težko kopati, saj do sem visoke vode verjetno ne sežejo več.

Zgornja jama je bila doslej jamarjem neznana, saj se odpira v nekoliko zastrti razpoki v kanjonski steni. Nastala je ob najbolj izraziti prečni prelomnici. Vhod je v isti višini kot vhod v Črničkovo jamo. Vodoravna jama je vsega triindvajset metrov dolga. Širok vhodni rov se postopno zožuje, v končnem delu pa je zaradi naplavin neprehoden in usmerjen navzdol.

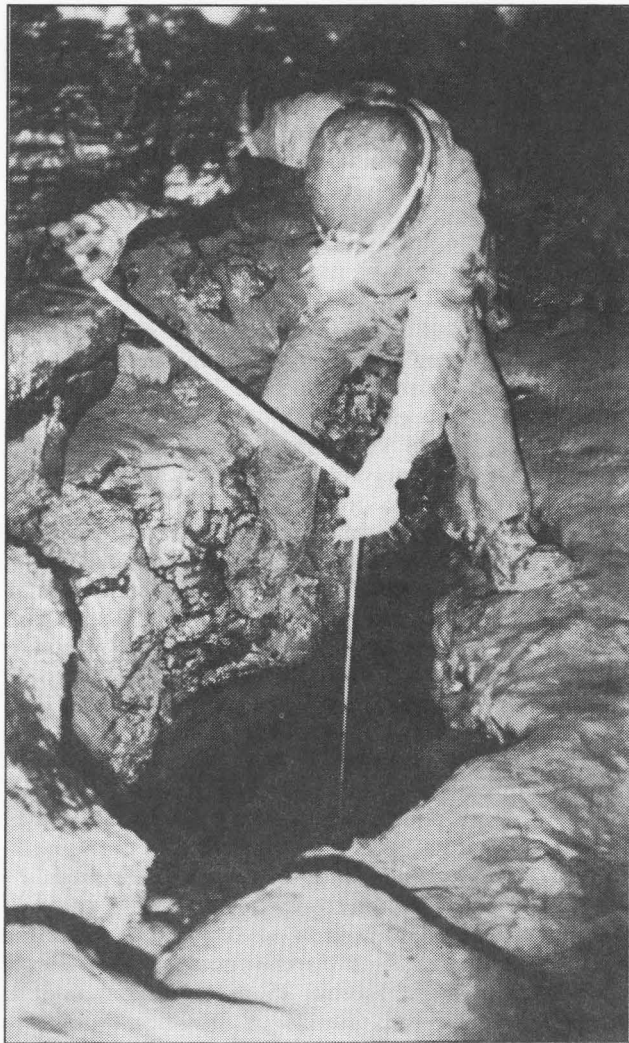
V jami sem bil pozoren na opazno prelomnico v stropu, še zlasti zaradi opozorila domačinov, da se je ob asfaltiranju ceste nad jamo odprl vhod v krajšo vodoravno jamo, ki so jo potem zasuli. Torej očitno gre za najstarejši nivo v procesu zakrasevanja Šice, ki pa žal ostaja nedostopen.

Srednja jama se odpira deset metrov nad nivojem reke Krke. Vhod je težko dostopen, saj je visoko v steni. Mladinci z Dvora so v sedemdesetih letih opremili dostop z železnimi stopnicami, pred jamo pa uredili ploščad, očitno z željo, da bi prodrli v osrednji del Črničkove jame. Srednja jama je enostaven podzemski rov, dolg dobrih dvajset metrov ter širok okoli dva metra. Ima značilen ovalen profil s fasetami po stenah. Rov je prostoren, dobro prehodan in zvijugan. Sediment z dna je odstranjen, zasiganost pa je opazna le v končnem delu. Jama se zaključuje v ožini, ki je zabita z ilovico. Vidne so sledi kopanja, vendar bi bilo potrebno še veliko dela, da bi povezali obe, Srednjo in Črničkovo jamo.

Bruhalnik za Javornikovo žago, kot pove že ime samo, je izvorna jama, iz katere bruha visoke vode podzemске Šice. Širok in dobro viden vhod je ob vznožju stene. Narasle vode odtekajo po več deset metrov dolgi in obzidani hudourniški strugi v Krko. Začetni del struge je bil v času delovanja žage prekrit s tramovi, o čemer še pričajo stojke za nosilce tramov v steni nad strugo. Tako so lahko spuščali hlode s ceste na robu stene po naravnem žlebu do žage, danes pa po tej poti največkrat priletijo različne smeti in odpadki.

Za širokim vhodom se po podoru lahko spustimo do jezerca, ki preplavlja večji del sicer kratke jame. Voda je globoka okoli pol metra, pod steno na južni strani pa se naglo poglobi - oblikuje se sifon. Že Bukovec (1928) je izmeril, da je tu sifon globok kar pet metrov. Na osnovi njegove skice in sedanjih opazovanj sodim, da je sifon danes veliko bolj zasut z gruščem. Pred jamo je nekaj metrov levo od vhoda v ozki razpoki še en sifon. Videti je, da je njegovo nadaljevanje zasuto. Menim, da svetloba, ki smo jo opazili v notranjem jezeru, prodira skozi sifon v izvorni jami, kar do neke mere potrjujejo tudi meritve jam. Ob tem pa

velja podčrtati, da ob tako dolgem in zahtevnem poligonu ter preprostim merilnim napravam tudi načrtom ni vedno mogoče povsem zaupati.

Ob Vodnjaku

Literatura:

- Lajovic, A., 1987: Bobnova jama. Dolenjski kras 2, Novo mesto
- Novak, D., 1987: Podzemski vodni tokovi na Dolenjskem. Dolenjski kras 2, Novo mesto.
- Kataster Jamarskega kluba Vinko Paderšič - Batreja Novo mesto

Sklep

Ko sem se lotil priprave prispevka o Črničkovi jami, se mi je tema zdela preprosta in obvladljiva. V jami sem bil že večkrat, zato sem bil prepričan, da jo dobro poznam. Ko pa sem pričel z delom in želel opažanja podrobneje opisati, se mi kopica podatkov, etaž in vprašajev ni hotela povezati v zaključeno podobo. Moral sem se ponovno odpraviti v jamo - in ne le enkrat, ponovno meriti posamezne odseke, opazovati, fotografirati in poklepetati z bližnjimi sosedi. In zdaj, ko poskušam zaključiti ta prispevek, ugotavljam, da bi se moral vanjo vrniti še velikokrat, če bi jo hotel zares dodobra spoznati. Pričujoči zapis je le skromen uvod in izziv za nove raziskovalce, da bi se lotili nepreplavanih sifonov, kopanja v ozkih rovih, proučevanja jamskega živalstva in drugih neznank, ki jih še ponuja podzemska Šica.